

Viktoriiia Boiko
*Candidate of Economic Sciences, Docent,
Associate Professor at the Department of Economics
National Transport University*

Бойко В.В.
*кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки
Національного транспортного університету*

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-530-3-10>

**FORMATION OF AN INDICATORS SYSTEM
FOR EVALUATING THE PERFORMANCE
OF THE DEVELOPMENT OF ROAD TRANSPORT ENTERPRISES**

**ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ПОКАЗНИКІВ ОЦІНЮВАННЯ
РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ РОЗВИТКУ
ПІДПРИЄМСТВ АВТОМОБІЛЬНОГО ТРАНСПОРТУ**

Оцінювання результативності розвитку підприємства є необхідним етапом в дослідженні ефективності обраної стратегії, перспектив його подальшого функціонування, виявленні проблем у діяльності.

З 2014 року транспортна галузь як частина вітчизняної економіки функціонувала в умовах гібридної війни РФ проти України та, виявивши відносну стійкість, перейшла від фази кризи до фази відновлювального зростання. Упродовж 2021 – на початку 2022 років транспорт найбільше серед інших видів економічної діяльності відчув вплив карантинних обмежень через поширення пандемії COVID-19 в умовах глобального уповільнення економічної активності. В умовах повномасштабної війни з 2022 р. сфера транспорту зазнала найбільших втрат через: руйнування виробничих потужностей; скорочення попиту населення, яке опиняється в окупації, в зоні активних воєнних дій або вимушено покидає Україну; скорочення економічної активності у сфері послуг та окремих видах промислової діяльності; зруйновану транспортну інфраструктуру, заблоковані порти [4].

Падіння темпів обсягів перевезень і скорочення обсягів вантажообігу і пасажирообігу на транспорті загалом і в сфері автомобільного транспорту зокрема у період воєнного стану [3, с. 22] показало, що значна кількість вітчизняних господарюючих суб'єктів потребують оцінювання результативності розвитку з метою розробки управлінських рішень, які могли би позитивно вплинути на їх функціонування.

Тому важливим питанням є вибір оптимальних показників, за допомогою яких можна максимально точно та всебічно оцінити діяльність підприємств та результативність їх розвитку.

Під результативністю розвитку підприємства прийнято розуміти рівень досягнення його встановлених цілей. Результативність можна охарактеризувати кількісно (через результат, який досягнуто), у абсолютному чи відносному вимірі.

Огляд наукових праць іноземних та вітчизняних вчених дає підставу зробити висновок про неоднотайність думок науковців щодо вибору інструментарію визначення і регулювання результативності.

Невизначеність середовища, ускладнена військовим станом в країні, спонукає вітчизняні підприємства обирати методи та показники оцінювання результативності,

які б враховували всі релевантні параметри як внутрішнього, так і зовнішнього середовища функціонування [1].

У теорії та практиці для оцінювання результативності діяльності використовують різні групи фінансових та нефінансових показників:

- абсолютні показники прибутку, що визначаються за даними бухгалтерської звітності (чистий прибуток, ЕВІТДА, ЕВІТ, NOPAT);

- відносні показники, які розраховують на базі прибутку (рентабельність власного капіталу, рентабельність активів, рентабельність інвестицій, рентабельність продажу тощо);

- абсолютні й відносні показники чистих грошових потоків (Cash flow, Free Cash flow, CFROI, CFROE);

- вартісно-орієнтовані показники (EVA, CVA, MVA, SVA) [1, с. 69].

Крім цих показників в якості узагальнюючих показників результативності діяльності підприємств можуть також розглядатися: частка ринку збуту продукції, імідж підприємства, рівень конкурентоспроможності, динаміка загальних показників господарської діяльності (зміна розмірів прибутку, доходів та активів).

Управління результативністю діяльності підприємства на оперативному рівні може бути здійснено також на основі аналізу ефективності використання різних видів ресурсів (технічних, матеріальних, фінансових, трудових). Тому система показників результативності діяльності автотранспортного підприємства може включати такі групи:

- показники ефективності використання виробничих (основних та оборотних) засобів (фондовіддача, матеріаловіддача, потужність підприємства, продуктивність виробничих процесів);

- техніко-експлуатаційні показники, які характеризують кількість та якість роботи парку рухомих одиниць (рівень використання рухомого складу та рівень виконання транспортної роботи підприємства);

- показники ефективності використання фінансових коштів (фінансова стійкість, ліквідність, рівень ділової активності);

- показники ефективності використання праці (продуктивність праці, сталість кадрів, рівень кваліфікації працівників).

Останніми десятиріччями для визначення системи показників з метою управління результативністю діяльності підприємств різних сфер вітчизняної економіки почали використовувати систему управління результативністю BPM (Business Performance Management), яка охоплює оперування чотирма групами показників – фінансовими, обліковими (витратними), ринковими і управлінськими. Механізмом настроювання усієї діяльності підприємства на досягнення стратегічних цілей при впровадженні BPM є методологія Balanced Scorecard (BSC), ключовою ідеєю якої виступає необхідність використання як фінансових, так і нефінансових індикаторів для обґрунтування поточних і перспективних управлінських рішень. Згідно BPM усі фінансові та нефінансові показники включають такі складові: фінансову (характеризують фінансовий стан та динаміку фінансових результатів); клієнтську (імідж підприємства, лояльність споживачів тощо); внутрішню (ключові бізнес-процеси підприємства); навчання та розвитку (корпоративна культура, навички персоналу, технологія організації роботи тощо) [2, с. 171].

Отже, показники, що обираються для оцінювання результативності розвитку підприємства повинні відповідати його стратегії, враховувати специфіку галузі в якій воно функціонує, бути простими, зрозумілими та легко обраховуватися. Крім того, показники системи мають також мотивувати персонал і керівництво на досягнення стратегічних та оперативних цілей.

Таким чином, система показників результативності розвитку автотранспортного підприємства повинна мати певний набір специфічних показників як фінансових, так і нефінансових, за якими можна оцінювати рівень досягнення стратегічних та оперативних цілей.

Формування системи показників результативності розвитку підприємств автомобільного транспорту дозволяє оцінити різні аспекти їх функціонування і своєчасно розробляти та приймати управлінські рішення, спрямовані на досягнення встановлених цілей. Організація моніторингу факторів впливу на рівень обраних показників відіграє важливу роль для забезпечення успішності стратегії розвитку підприємств у нестійкому зовнішньому середовищі.

Література:

1. Лизанець А.Г., Проскура В.Ф., Скуба А.М. Управління результативністю діяльності підприємства. *Економічний простір*. 2024. № 190. С. 66–71. DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/190-12>
2. Олексюк О.І. Технологія оцінки результативності діяльності підприємства. *Збірник наукових праць ЧДТУ. Серія Економічні науки*. 2009. Вип. 22. С. 169–173. DOI: <https://doi.org/10.24025/2306-4420.2.22.2009.88465>
3. Статистичний збірник «Транспорт України» за 2023 рік. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2024/zb/10/zb_Trans_23.pdf (дата звернення: 17.01.2025).
4. Функціонування транспортного сектору України в умовах правового режиму воєнного стану. Огляд. Національний інститут стратегічних досліджень. 13.04.2022. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2022-04/transport_oglyad_130422.pdf (дата звернення: 17.01.2025).